

**ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ
КУЛЬТУРИ, ОСВІТИ
ТА ВИХОВАННЯ**

збірник наукових праць

№ 45'2012

КНЛУ

ББК 74.00

Теоретичні питання культури освіти та виховання: Збірник наукових праць. Випуск 45 / За заг. редакцією проф. Матвієнко О. В., укладач – доц. Кудіна В. В. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2012. – 189 с.

Редакційна колегія:

Матвієнко О. В. – доктор педагогічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет) (головний редактор);

Свтух М. Б. – дійсний член АПН України, доктор педагогічних наук, професор (Академія педагогічних наук України);

Михайличенко О. В. – доктор педагогічних наук, професор (Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка (заступник головного редактора);

Кудіна В. В. – кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальний редактор);

Спіцин Є. С. – кандидат педагогічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет);

Плахотнік О. В. – доктор педагогічних наук, професор (Київський національний університет імені Тараса Шевченка);

Левченко Т. І. – доктор педагогічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет);

Ніколаєва С. Ю. – доктор педагогічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет);

Тхоржевська Т. Д. – доктор педагогічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет);

Бондаренко О. Ф. – член-кореспондент АПН України, доктор психологічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет);

Бех І. Д. – дійсний член АПН України, доктор психологічних наук, професор (директор Інституту проблем виховання АПН України);

Максименко С. Д. – дійсний член АПН України, доктор психологічних наук, професор (директор Інституту психології АПН України);

Яценко Т. С. – дійсний член АПН України, доктор психологічних наук, професор (РВНЗ «Кримський гуманітарний університет», м. Ялта).

Збірник наукових праць є фаховим виданням з педагогічних наук (Бюлетень ВАК України №11, 2010 р.).

У збірнику наукових праць представлені результати досліджень науковців, які працюють над проблемами розвитку сучасної освіти і виховання у теоретичному, історичному та практичному аспектах.

Для науковців, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів педагогічних навчальних закладів, практичних працівників освіти.

The following miscellany shows the result of the researches of the scholars, who work at the problems of the developing modern science and scientific-pedagogical thought in theoretical, historical and practical aspects.

Видається за рішенням вченої ради Київського національного лінгвістичного університету від 14. 05. 2012 р. (протокол № 11).

© Київський національний лінгвістичний університет, 2012.

2. Бех І. Д. Ціннісні наголоси у сучасному вихованні / І. Д. Бех // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць / І. Д. Бех. – К., 2007. – С. 7 – 16.
3. Блюмкин В. А. О чести и достоинстве советского человека / В. А. Блюмкин – М. : Знание, 1974. – 64 с.
4. История философии: Запад – Россия – Восток [Книга вторая: философия XV – XIX вв.]. – М. : Греко-латинский кабинет, 1998. – 560 с.
5. Рубинштейн С. Л. Человек и мир / С. Л. Рубинштейн // Проблемы общей психологии. – М., 1973. – С. 255 – 420.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1997. – Т.4. – 637 с.
7. Український педагогічний словник / [авт.-уклад. С. У Гончаренко] – К. : Либідь, 1997. – 373с.
8. Філософський енциклопедичний словник / [ред.-упоряд. Н. І. Шинкарук]. – К. : Абрис, 2002. – 742 с.

УДК 37.013

Кобаль В. І.

к. пед. н., доцент Закарпатського державного університету

РОЛЬ ЗАВДАНЬ І ЗАПИТАНЬ ПРОБЛЕМНО-ПОШУКОВОГО ХАРАКТЕРУ У РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

У статті розглядаються особливості поєднання репродуктивного та проблемного навчання історії рідного краю, які мають сприяти більш глибокому усвідомленню матеріалу і таким чином створювати умови для розвитку пізнавальних інтересів учнів у процесі вивчення історії України.

Ключові слова: *проблема, проблемна ситуація, проблемне навчання, пізнавальний інтерес, пізнавальна активність.*

Кобаль В. І. Роль заданих і питань проблемно-пошукового характеру в розвитку пізнавальних інтересів учнів в процесі вивчення історії України. В статті розглядаються особливості поєднання репродуктивного і проблемного навчання історії рідного краю, які мають сприяти більш глибокому усвідомленню матеріалу і таким чином створювати умови для розвитку пізнавальних інтересів учнів у процесі вивчення історії України.

Ключевые слова: *проблема, проблемная ситуация, проблемное обучение, познавательный интерес, познавательная активность.*

Kobal V. The role of tasks and questions the nature of the problem and research interests in cognitive development of students in learning the history of Ukraine. The article deals with the features a combination of problem-based education and reproductive history of his native land, which should promote greater awareness of the material and thus create conditions for the development of cognitive interest students in learning History Ukraine.

Key words: *problem, problem situation, problem learning, cognitive interest, cognitive activity.*

У педагогічній психології проблемна ситуація розглядається як початковий момент мислення школяра, джерело і стимулятор позитивної мотивації і пізнавальної активності (А. М. Матюшкін, А. В. Брушлінський, Т. В. Кудрявцев, Л. М. Фрідман) [3]. Вважається, що створення системи проблемних ситуацій у навчальному процесі є головним фактором посилення розвиваючої і виховуючої функції навчання, надійним шляхом підвищення його ефективності та якості (А. М. Матюшкін, О. Я. Савченко, М. І. Махмутов, І. Я. Лернер та ін.) [1].

Проблемне навчання є психологічно доцільною системою роботи з учнями і характеризується такими особливостями:

- 1) нові знання не подаються в готовому вигляді; учні опановують їх у процесі активної самостійної діяльності, опираючись на раніше набуті знання та вміння;
- 2) разом з новими знаннями учні набувають уміння їх застосовувати за різних умов, тобто оволодівають способами розумової та практичної діяльності;
- 3) від дітей вимагається творча самостійність;
- 4) велике значення надається мотивам навчання та створенню в учнів відповідного емоційного стану;
- 5) створюються й розв'язуються ситуації, аналогічні до життєвих [4].

Загальновизнаними критеріями проблемного навчання є проблемна ситуація, навчальна проблема, гіпотеза, доказ, пізнавальна самостійність. При цьому необхідно враховувати, що проблемна ситуація, як і навчальна проблема, – основа проблемного методу.

Проблемне навчання ґрунтується на системі проблемних ситуацій. **Проблемна ситуація** – це такий момент психологічного та інтелектуального стану учнів, який можна назвати усвідомленням недостатності або суперечливості раніше набутих знань для розв'язання нових завдань і потреби в активних пошуках шляхів їх вирішення. Проблемна ситуація на уроці – це постановка перед учнями певного пізнавального завдання, яке містить у собі суперечність, викликає дискусію, спонукає до роздумів, пошуків і висновків [2].

Мета створення проблемної ситуації полягає у засвоєнні програмового матеріалу, розвитку розумових здібностей, цілеспрямованому виховному впливі на особистість учня, зокрема на формування його пізнавальних інтересів.

Залежно від природи суперечностей розрізняють такі види проблемних ситуацій:

1-ий – проблемні ситуації, в основі яких лежать суперечності між наявними знаннями і тими, які необхідні для вирішення проблеми;

2-ий – проблемні ситуації, в основі яких лежать суперечності між наявними знаннями, уміннями, з одного боку, і новими практичними умовами їх використання в певній ситуації, з іншого;

3-ій – проблемні ситуації, в основі яких лежать суперечності між теоретичною можливістю вирішити проблему, яка виникла, і практичною нездійсненністю такого вирішення у певних конкретних умовах.

Виділяють первинну і вторинну проблемні ситуації, виходячи зі ступеня усвідомлення учнями суперечності. Первинна проблемна ситуація – це коли учень лише “наштовхується” на суперечність, але не усвідомлює її, хоч і відчуває подив. Вторинна проблемна ситуація виникає у випадку, коли проблема усвідомлена і чітко сформульована, тобто учень бачить, у чому полягає суперечність.

Серед критеріїв проблемної ситуації, що забезпечують формування інтересу, виокремлюємо такі:

1) орієнтування у розв’язанні проблемної ситуації на максимальну самостійність учнів, їхню власну пізнавальну і дослідницьку діяльність;

2) значущість розв’язання проблемної ситуації для учня (він має прийняти її на основі власного досвіду спостережуваних об’єктів, явищ, процесів тощо);

3) динамічність проблемної ситуації.

Враховуючи це, вчитель використовує на уроках ситуацію суперечності між наявними знаннями дитини і тими, які необхідні для розв’язання цієї проблеми; ситуацію необхідності вибрати ту систему знань, яка забезпечить розв’язання цієї проблеми; ситуацію суперечності між наявними знаннями та вміннями і новими практичними умовами їх використання для певної проблеми або ситуацію суперечності між теоретичною можливістю розв’язати проблему і практичною нездійсненністю такого розв’язання в певних конкретних умовах (так звана ситуація пошуків виходу) тощо.

Кожна проблемна ситуація містить проблемну задачу, але не кожна проблемна задача створює проблемну ситуацію. За відповідної організації навчального матеріалу вчителі мають змогу пропонувати учням проблемні задачі, які завжди створюють пошукову ситуацію. Ці проблемні ситуації полягають у необхідності: порівняти однотипні події, явища, предмети; встановити причинно-наслідкові зв’язки; засвоїти нові способи дій; перенести відомі способи дій в нові умови; виключити зайву інформацію; дібрати дані, яких не вистачає; зробити висновки, узагальнення (в різних формах) [5].

У навчанні проблемна ситуація має цінність лише тоді, коли вона здатна викликати у дітей бажання вийти з цієї ситуації. А це виникає лише за двох умов:

1) коли зміст ситуації становить для учня інтерес;

2) коли учень відчуває, що проблема для нього посилює.

Проблемний виклад знань з метою розвитку пізнавальних інтересів учнів дає можливість досягти більш глибокого розуміння учнями програмового матеріалу та свідомого його засвоєння. Саме виходячи з цього нами висунута гіпотеза про те, що поєднання репродуктивного та проблемного навчання має сприяти більш глибокому усвідомленню матеріалу і, таким чином, створювати умови для розвитку пізнавальних інтересів учнів до історії, вивчаючи в 5 класі, паралельно до курсу історії України курс «Наш рідний край – Закарпаття». Для реалізації цієї гіпотези було розроблено систему завдань, виконання яких мало сприяти розвитку пізнавальних інтересів і перевірки ефективності використання проблемного навчання.

Відповідно до вікових особливостей учнів 5-их класів виправдовує себе поетапне керування їхньою навчально-пізнавальною діяльністю.

Окреслимо такі етапи: 1) пропедевтичний (на цьому етапі діти вчать виконувати пізнавальні дії на історичному матеріалі); 2) засвоєння зразка міркування вчителя при розв’язанні певного виду завдань; 3) частково-самостійне виконання; 4) самостійна робота над завданням. І. П. Павлов зазначав, що в педагогіці, як і в лікуванні, головне – поступовість і тренування. Ця ідея з опорою на вмиле використання досвіду школяра є своєрідною єдиною методичною ланкою системи проблемних уроків, розроблених нами [6].

Так, при вивченні Розділу 1 “Що таке історія? Родовід Закарпаття” в 5-му класі використовувалася така система проблемно-пошукових запитань і завдань (табл.1).

Таблиця 1

Система проблемно-пошукових запитань і завдань при вивченні Розділу 1 “Що таке історія? Родовід Закарпаття” у 5-му класі

№	Тема уроку	Запитання і завдання	Вид пробл. завд.
1.	Що вивчає і як пишеться історія. Пам’ятки історії. Скарбниці історії рідного краю	Проблемне питання уроку: Чому історію називають учительською життя? - Як вивчають давню історію? - Звідки ми дізнаємось про те, як жили найдавніші люди. чим вони займалися?	I II

2.	Родовід Закарпаття та історія мого роду	<p>Проблемне питання уроку: чому кажуть, що пам'ять роду – це історична пам'ять?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Знайдіть на Лінії часу дату народження Ісуса Христа. Яку ще подію позначає ця дата? - Де оселялися племена на Закарпатті? Чому? - Чому закарпатські землі входили в різні часи до складу різних держав? 	I I II
3-4.	Первісні люди на території Закарпаття. Слов'яни.	<p>Проблемне питання уроку: Хто наші пращури?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Чому кажуть, що близько 1 млн. р. тому у північній Карпат шуміло море? - Яку назву отримали жителі Верхнього Потисся? Чому? - Коли і чому виникають городища? - Чому античні автори нічого не говорять про походження слов'ян? - Чим можна підтвердити, що саме скотарі оселялися в гірських районах? - Покажіть на карті міста, де раніше жили білі хорвати у I тис. до н.е. - Чому торгівля мала значний вплив на розвиток господарства? - Чому з'являються класи у VIII ст.? - Чому білі хорвати підтримували тісні зв'язки з Києвом, увійшли до складу Київської Русі? 	I I II II II I III II III
	Поширення християнства на Закарпатті. Кирило і Мефодій	<p>Проблемне питання уроку: Як вплинуло християнство на життя наших предків?</p> <ul style="list-style-type: none"> - З якими державами межувало Закарпаття на заході?, на півдні?, на сході? - Чим відрізняється християнство від язичництва? - Хто із жителів краю почав швидше сприймати християнство і чому? - Чому священники, що прийшли до слов'ян з Греції у VIII ст., пристосовували нові християнські свята до давніх поганських? - У чому заслуга святих Кирила і Мефодія? 	II II II III II

Як видно з таблиці, проблемні завдання і запитання є трьох видів. Перший вид запитань і завдань вимагав лише простої відтворюючої відповіді. При цьому на допомогу учням надавалися ілюстрації (малюнки, схеми), тексти. Відповідь на запитання першого виду учні могли також дати, опираючись на власний досвід, знання.

Завдання другого виду вимагали розкриття суперечностей між відомими учням висновками, інформацією і новими фактами. Наприклад, при вивчення теми "Що вивчає і як пишеться історія..." учні дізналися, що таке історія, що вона вивчає і як пишеться, а ось чому її називають учительською життя зразу дати відповідь не могли. Так створюється проблемна ситуація, вихід з якої учні разом з учителем знаходили, опрацьовуючи матеріал теми.

Другий приклад. Вивчаючи тему "Первісні люди на території Закарпаття. Слов'яни" учні дізналися, де розселилися первісні люди у давнину, коли виник поділ слов'ян на землеробів і скотарів. На цьому уроці учням пропонується побути у ролі "дослідників-знавців" і дати відповідь на запитання: "Чим можна підтвердити, що саме скотарі оселялися в гірських районах?" Щоб вирішити цю проблемну ситуацію, пропонувалось уважно розглянути карту Закарпаття і вдумливо вчитатись у назви гірських сіл, селищ. Аналізуючи карту, назви сіл, селищ, учні дійшли висновку, що саме давні назви урочищ, які згодом стали назвами поселень (Волове, Воловець, Скотарське, Бичків, Чабанівка) свідчать про те, що скотарі заселяли гірські райони.

Завдання третього виду вимагали вирішення суперечностей між теоретичним завданням і неможливістю практично його реалізувати. Наприклад, учням пропонується питання про те, чому священники, що прийшли до слов'ян з Греції у VIII столітті, пристосовували нові християнські свята до давніх поганських. Учні знають, що слов'яни були язичниками, знають про християнство (як з власного досвіду, так і з матеріалу уроку), але дати відповідь на питання не могли. Лише після опрацювання розділу "Цікаво знати" теми "Поширення християнства на Закарпатті. Кирило та Мефодій", спільного аналізу з учителем тривалості поклоніння слов'ян поганським богам, аналізу з учнями життєвих ситуацій (наприклад, як ви поставитесь до того, що 5 років ви навчалися в ЗОШ № 13, де всіх знаєте, вам подобається клас і т. ін., а хтось захотів, щоб ви перейшли в іншу школу), приходять до необхідного висновку.

Таким чином, виконання перерахованих видів запитань і завдань допомагало активізувати в учнів пізнавальний інтерес до навчального матеріалу, а вирішення ними посильних проблем сприяло активізації їх розумової діяльності.

Плануючи уроки з використанням проблемних ситуацій, проблемних завдань і запитань, ми дотримувались таких умов:

- наявність у школярів певного запасу знань і прийомів розумової діяльності;
- відповідність проблемних завдань змісту навчального матеріалу і можливостям учнів;

- чергування уроків з використанням проблемного навчання із звичайними уроками в межах певного розділу;

- раціональне поєднання інформаційно-репродуктивного та проблемного шляху засвоєння знань, реалізація різних методів і прийомів, міжпредметних зв'язків, опора на знання і досвід учнів;

- гнучке використання різних організаційних форм роботи: фронтальної, групової та індивідуальної.

Шукаючи відповіді на запитання і завдання, учні опирались на власний досвід, знання, використовували карту, зміст тексту "Цікаво знати", ілюстрації, портрети. При цьому вчитель використовував гнучке поєднання фронтальної форми роботи (евристична бесіда) з індивідуальною самостійною (робота з картою, ілюстрацією, текстом підручника і т. ін.).

Для 7 – 8-го класів ми також розробили систему уроків з використанням проблемних запитань і завдань, але вже на вищому рівні складності, враховуючи їх психологічні особливості, особливості вивчення теми "Наш рідний край" (вивчається в кінці кожного розділу курсу історії України в 7 – 8-х класах) у тісному зв'язку з історією України.

Підбираючи проблемні завдання і запитання, ми враховували також і залежність розвитку пізнавального інтересу від наявності в учнів відпрацьованих пізнавальних умінь. Тому запитання, які пропонувались учням, містять також завдання, що сприяють розвитку пізнавальних умінь: пояснення, порівняння, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, уміння робити узагальнення, висновки.

Так, при вивченні теми у 7 класі "Розвиток культури в нашому краї у VIII – XIII ст." на початку уроку перед учнями було сформульоване проблемне питання уроку: *Чи можемо ми стверджувати, що рівень культури відображає рівень розвитку держави?* У процесі роботи учні пригадують, коли було запроваджено християнство на Закарпатті, що це дало населенню краю. Широко при цьому використовують свої знання з 5 класу, інформацію, отриману під час екскурсій.

Працюючи в парах над аналізом історичних документів, доходять висновку, що закарпатці мали тісні зв'язки з жителями Київської Русі, яка на той час була високорозвиненою, міцною, авторитетною державою і позитивно впливала на розвиток культури в нашому краї. Після таких умовиводів учні I та II груп самостійно формують висновки і відповідь на проблемне питання уроку, учні III групи – з опорою на план, учні IV групи – під керівництвом учителя.

Використання проблемних ситуацій сприяло тому, що учні чітко та грамотно давали відповіді на запитання вчителя, самі задавали запитання, прагнули зрозуміти причини тих чи інших історичних процесів, подій; вимагало від учителя вміння використовувати різні прийоми організації навчальної діяльності учнів, постійно вводити елемент новизни при викладанні навчального матеріалу, опиратися на знання та досвід учнів, залучаючи тим самим їх до самостійної пошукової діяльності, щоб стимулювати пізнавальний інтерес.

У нашому експерименті використання проблемних завдань і запитань будувалось з урахуванням постійного їх ускладнення. Вирішення завдань підвищеної складності ставало необхідною умовою, яка забезпечує розвиток стійких пізнавальних інтересів учнів.

У цьому випадку йдеться про те, що учні були орієнтовані на формування умінь і навичок знаходити шляхи розв'язання спеціальних завдань, які підвищують ступінь їх самостійності. При цьому пізнавальні завдання використовувались з різною дидактичною метою. Одні завдання підбирались для виявлення інтересів учнів до засвоєння основних знань і умінь на уроці. Інші відігравали роль пропедевтичних завдань до уроку й пробуджували інтерес до нового матеріалу або самостійної роботи ("Давайте пригадаємо"). Виконання третіх завдань передбачало контрольну функцію. Такі завдання підтримували прагнення учнів до накопичення і поглиблення знань і умінь.

Експеримент показав, що виконання проблемних завдань на уроках особливо продуктивне при дотриманні певних умов, а саме:

- а) якщо завдання цікаві за змістом і зацікавлюють учнів;
- б) якщо завдання цінні життєвою значущістю;

- в) якщо використовуються завдання підвищеної складності.

Наприклад, вивчаючи тему "Рідний край за часів монголо-татарської навали", учні 5-го класу дізнаються, хто такі монголо-татари, де жили, чим займалися, коли вони з'явилися на Закарпатті, що принесли жителям краю. А ось чому монголо-татар жителі краю називали "песиголовцями-людоловцями" учні відповіді не можуть. Виникає проблемна ситуація, яку вони вирішують, прочитавши уривки з легенд з "Літературної скарбнички".

Експеримент підтвердив, що виконання проблемних завдань з поступовим їх ускладненням значно впливає на підвищення інтересу учнів до вивчення історії рідного краю і історії взагалі. Це підтверджують результати контрольних робіт (див. табл. 2, 3). У 7-8-их класах контрольна робота проходила в кінці навчального року, після проведення всього циклу методичних умов, визначених нами у гіпотезі, на уроках з

теми “Наш край”. Разом з тим вчителі експериментальних 7 – 8-их класів використовували проблемно-пошукові завдання і запитання і на уроках історії України.

Таблиця 2

Результати письмових робіт в експериментальних і контрольних 5-их класах

Класи	Кількість учнів	Рівні навчальних досягнень учнів (у %)			
		Високий рівень	Достатній рівень	Середній рівень	Низький рівень
Контрольні	296	12,2	29,4	41,5	16,9
Експериментальні	306	24,2	48,7	26,9	0,2

Таблиця 3

Результати контрольних робіт в експериментальних і контрольних 7-8-их класах

Клас	Кількість учнів	Рівні навчальних досягнень учнів (у %)			
		Високий рівень	Достатній рівень	Середній рівень	Низький рівень
Контрольні	234	15,3	20	39,2	25,5
Експериментальні	285	29,4	45,9	20,7	4

Із таблиць видно, що рівень навчальних досягнень учнів експериментальних класів значно вищий, ніж контрольних. Слід також зазначити, що відповіді учнів експериментальних класів були більш повними, чіткими і аргументованими за змістом і досконаліми за формою.

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна зробити такі висновки:

1) проблемний виклад знань, метою якого є розвиток пізнавальних інтересів учнів, вимагає повідомлення такого програмового матеріалу, оволодіння яким викликає в учнів інтелектуальну радість, здивування, прагнення до переборення труднощів, що виникають;

2) результатом цього прагнення, як показало дослідження, є, зокрема, запитання учнів до вчителя, готовність їх до розв'язання пізнавальних завдань творчого та практичного характеру. Зазначимо, що кращі результати досягалися тоді, коли вчителі чітко планували дидактичну мету уроку й забезпечували її реалізацію, стимулювали пізнавальну активність учнів, використовуючи при цьому ситуацію успіху;

3) на розвиток пізнавальних інтересів ефективно впливає виконання учнями проблемних завдань різного характеру. Воно залежить перш за все від уміння вчителя ставити перед учнями такі завдання, вчити їх знаходити вихід із ситуації утруднення, розвивати мислення;

4) критеріями активності учнів при виконанні проблемних завдань були:

- інтенсивна навчальна діяльність учнів при вирішенні проблемних завдань;
- наявність в учнів прагнення зосередитись на матеріалі, що вивчається;
- успішне виконання завдань творчого характеру (написання міні-творів, рефератів, складання завдань до вікторин, рефератів, ребусів, чайнвордів, самостійне розв'язання пізнавальних завдань та ін.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Активизация учебно-познавательной деятельности учащихся: Межвузовский сборник научных трудов. – Л., 1985. – 172 с.
2. Алексюк А. Н. Проблемное обучение на уроках в процессе изучения нового материала / А. Н. Алексюк. – К.: Радянська школа, 1971. – 68 с.
3. Кобаль В. І. Дидактичні умови розвитку пізнавальних інтересів учнів / В. І. Кобаль // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Зб. наук. праць. – К.: КНЛУ, 2003. – № 24 – С. 20 – 24.
4. Махмутов М. И. Проблемное обучение и его особенности / М. И. Махмутов // Советская педагогика. – 1970. – № 9. – С. 24 – 33.
5. Махмутов М. И. Теория и практика проблемного обучения / М. И. Махмутов. – Казань, 1972. – 296 с.
6. Павлов И. П. Полное собрание трудов. – М.–Л.: Изд-во АН СССР, 1951. – Т. 3. – Кн. 1. – 385 с.

УДК 370.036+373.67

Фоломєєва Н. А.

доцент кафедри методики музичного виховання, співа
та хорового диригування Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка

ЗНАЧЕННЯ АДАПТАЦІЇ РОБОЧИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ НАПРЯМУ 6.020204 МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО (ВЧИТЕЛЬ МУЗИКИ ТА КЕРІВНИК ШКІЛЬНОГО ЕСТРАДНОГО КОЛЕКТИВУ (СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ – «ЕСТРАДА») ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ДО СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ УМОВ

У статті обґрунтовується місце та значення адаптації робочих навчальних програм для студентів напрямку 6.020204 Музичне мистецтво (Вчитель музики та керівник шкільного естрадного колективу